

4. Каспаржак А. Школа подданных Ее Величества (размышления, комментарии, заметки на полях) // Директор школы. - 2001. - №6. - С. 65-77.
5. Закон України "Про освіту" // Голос України. - 1997. - С.77.
6. Кравець В.П. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття. - Тернопіль, 1986. - С. 150-177.
7. Лещинський О.П. Розвиток інтегрованих курсів природознавства у Великій Британії.
8. Локшина О.І. Про розвиток шкільної освіти Англії на сучасному етапі // Педагогіка і психологія. - 2001. - №2. - С. 119-127.
9. Максимюк С.П. Інновації в побудові національного змісту освіти // Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти: Зб. наук, праць. - Рівне. РДГУ. - 2000. - №12/1. - С.95-98.
10. Рибак О.Б. Індивідуалізація навчання в середній школі Англії // Дис. - К., 1994. - С. 118-124.
11. Сбруєва А. Досягнення, проблеми та перспективи англійської освітньої реформи (кінець ХХ — початок ХХІ ст.) // Рідна школа. - 2003. - №6. - С. 73-77.
12. A. Comprehensiv Guids to Designing Standart-Based Districts, School and Classrooms. Robert J. Marzano. Jonn S. Kendall. - November, Assr. for Supervision and Curriculum Development [SBN].
13. The National Curriculum 5-16. L. - 1197. - P.70.

Аннотація

В статтє рассматриваются основные аспекты государственных стандартов английского среднего образования, определяют существенные черты современной демократической системы образования Англии. Автор раскрывает значение образовательных реформ Великобритании для перспективного развития среднего общего образования Украины.

Васильковська К.М.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова

СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ ХУДОЖНЬОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В контексті гуманістичної домінанти сучасної освітньої парадигми соціокультурна роль вчителя музики полягає у педагогічній підтримці процесу самовизначення дитини у просторі загальнолюдської культури. Необхідною умовою продуктивної реалізації цієї фасилітаторської функції педагога є його світоглядна зрілість. Адже саме світогляд є тим фундаментом особистості, який впливає на всі аспекти професійної культури вчителя, сприяє всебічному розвитку його індивідуальності та повному самовираженню в педагогічній творчості. З огляду на це одним з пріоритетних завдань підготовки майбутніх вчителів музики у вищих навчальних закладах стає формування їх художнього світогляду як інтегральної детермінанти особистісної та професійної культури.

Питанню формування світоглядної культури молоді засобами мистецтва присвячені дослідження А.Азархіна, В.Біблера, Е.Володіна, В.Мазепи, В.Малахова, О.Рудницької, В.Смікал, Т.Шуртакової та ін. Проте окреслена

проблематика вимагає здійснення цілісного предметно-структурного та процесуально-функціонального аналізу художнього світогляду майбутнього вчителя музики, в чому і полягає завдання нашої статті.

Дефінітивна характеристика і методологічне підґрунтя вивчення світогляду особистості закладене в філософській літературі (О.Азархін, Р.Арцишевський, Є.Бистрицький, В.Іванов, В.Овчинников, А.Спіркін, В.Шинкарук та ін.). Особистісний світогляд розглядається дослідниками як спосіб духовно-практичного опанування людиною дійсності. Результатом його стає система переконань, заснованих на узагальненні знань, досвіду емоційно-ціннісних відношень особистості, сукупність яких детермінує загальну спрямованість її життя та діяльності [1].

Під художнім світоглядом науковці (В.Дільтей, О.Лосєв, В.Малахов, Б.Мейлах, Л.Кривега, О.Рудницька та ін.) розуміють специфічну форму образно-емоційного, ціннісного осмислення світу, життя і сенсу буття людини, що знаходить свій вираз в мистецтві. Характерними особливостями художнього відображення дійсності є цілісність, образність, умовність, суб'єктивність, емоційність, естетичність, діалогічність, ціннісна забарвленість смислової спрямованість, прогностичність [3].

Вищезазначене дозволяє розглядати художній світогляд як необхідну складову особистісної та професійної культури вчителя музики, чия діяльність реалізується в системах "людина-людина" та "людина-художній образ". Адже притаманні художньому світогляду установка на розуміння та відкрите ставлення до світу і людей є життєво необхідними для самореалізації будь-яких сфер буття та істотних сторін людської життєдіяльності. В такому контексті визначення компонентів світогляду відбувається на основі розрізнення предметних областей в його змісті: наприклад, натуралістичної, гуманітарної, естетичної сторін світогляду (А.Спіркін, 1969; В.Черноволенко, 1980) .

Соціологічний підхід до розуміння структури світогляду дозволяє виявити соціальну обумовленість і спрямованість структурних компонентів світогляду, їх зв'язок з потребами, інтересами та цінностями суб'єкта. Так, в межах цього підходу визначаються, наприклад, хронологічна, логічна, аксіологічна структури світогляду (В.Овчинніков, 1972) .

В діяльнісному підході структура світогляду розкривається через аналіз способу його функціонування як смислового регулятора розвитку та активності особистості (Н.Соболева, 1983; Д.Леонтьєв, 2003) .

Зрозуміло, що абсолютизація будь-якого одного підходу неодмінно призведе до однобічного розкриття сутності світогляду, його структурних

компонентів та існуючих між ними координаційних і субординаційних зв'язків.

Для нашого дослідження прийнятною є позиція, представлена в наукових працях Р.Арцишевського, Л.Бондаренко, С.Дурмасенко, Л.Кривеги, В.Шинкарука, що дозволяє нам розглядати структуру художнього світогляду вчителя музики як нерозривну єдність трьох компонентів: гносеологічного, аксіологічного та праксеологічного.

Змістом гносеологічного компоненту структури художнього світогляду вчителя музики є художня картина світу. Вона, за визначенням дослідників (Р.Зобова, Б.Мейлаха, О.Мостепаненка, О.Рудницької та ін.), є синтезом узагальнених художніх образів, представлених у різноманітних творах мистецтва, що відображають природні та соціальні явища, їх розвиток і функціонування в певних просторово-часових вимірах буття [3]. кої особистості взагалі, а для педагога – найбільшою мірою.

Отже художній світогляд особистості являє собою складне інтегральне утворення, багатоаспектність якого може бути розкрита в аналізі його структури. Останній здійснюється нами з урахуванням специфіки педагогічної діяльності вчителя музики та відповідно до онтологічних і феноменологічних характеристик світогляду особистості.

У сучасній науковій літературі структура світогляду розглядається з різних позицій, що дозволило нам виокремити такі методологічні підходи: гносеологічний, соціологічний та діяльнісний.

В межах гносеологічного підходу структура світогляду особистості вибудовується відповідно до відображення в свідомості суб'єкта різних. Тобто, в художній картині світу акцентуються особливості естетичного сприйняття суб'єкта, образно-емоційного, ціннісно-сміслового опанування дійсності. Завдяки тому, що митець концептуально розкриває найглибінніші сутності зображуваних об'єктів, художня картина світу забезпечує цілісний, синтетичний погляд на світ, що є недосяжним для наукових та інших аналітичних методів дослідження.

Крім різних типів світовідчуття, породжених особливостями психології митців, в художній картині світу, як зазначають В.Володій, О.Лосєв, В.Малахов, Б.Мейлах та інші дослідники, знаходить вираження також і своєрідний "дух часу", що виникає під впливом певних соціокультурних факторів. Поява на новому етапі культурно-історичного розвитку нового особливого типу художньої картини світу не заперечує вже існуючих. Адже кожна з них розкриває зовсім різні сторони дійсності в її відношенні до людини, являючи собою своєрідний "зріз" емоційного опанування світу. З огляду на це, в художній картині світу, на думку О.Рудницької [3], можна

виокремити також певні художні концепції людини. Специфіка їх полягає в розкритті світоглядної проблематики через суб'єктивний внутрішній світ художніх персонажів (окремих особистостей), їх аналіз і систематизацію, створення художньої типології особистісного світосприйняття. Тобто, якщо художня картина світу є образно-естетичною формою відображення процесу олюднення дійсності, то художня концепція особистості, вважає О.Рудницька, фіксує основні етапи соціалізації індивіда, його залучення до світу культури.

Таким чином, художня картина світу як основа художнього світогляду майбутнього вчителя музики, визначає зміст мистецтвознавчого тезаурусу останнього. Вона передбачає не тільки опанування певною кількістю художніх творів, обізнаність в сфері категорій естетики, але й розуміння загальних ліній еволюції художнього мислення та світосприйняття людства, їх детермінантів.

Аксіологічний компонент структури художнього світогляду вчителя музики містить в собі систему загальнокультурних художніх цінностей.

Художні цінності, за визначенням П.Соболева [4], являють собою "ідеальний об'єкт", що характеризується чуттєво-психологічним та ідейним змістом системи образів художнього твору, сукупністю наявних в ньому значень та породжуваних ним смислів. Оскільки цей зміст об'єктивується митцем за допомогою "конструкту", створеного з естетично виразного матеріалу, то ціннісні значущими виявляються також і якості, що виникли в результаті розробки цього матеріалу: набір виражальних засобів, композиційна стрункість, драматургічна цілісність та завершеність художнього твору тощо [4]. Отже, художня цінність є інтегральною, оскільки вона утворюється багатьма ціннісними значеннями та смислами в їх єдності і не може бути представлена як просте додавання тих або інших якостей (наприклад, психологічної глибини, прогресивності ідей, оригінальності художніх рішень тощо) .

Таким чином, художні цінності – це результат духовного опанування людиною творами мистецтва, усвідомлення їх змісту, естетичної форми та функцій, завдяки яким уможлиблюється позитивний (пізнавальне збагачуючий, просвітницько-світоглядний, морально очищуючий, гармонізуючий, артотерапевтичний тощо) вплив художньої реальності на свідомість та життєву практику людей.

Оскільки цінність є категорією, що характеризує значущість для суб'єкта певних об'єктів та явищ, то в художньо-естетичній сфері, як і в інших областях ціннісної орієнтації людини, поняття "цінність" співвідноситься з поняттям оцінки.

Оцінка є способом встановлення цінності будь-якого об'єкту, усвідомлюваним результатом естетичного сприйняття. Художня оцінка виноситься відносно творів мистецтва на основі критеріїв змістовної та естетичної їх значущості. Вона є заключною ланкою, підсумком процесу художньо-естетичного сприйняття, в якому предмет пізнається в діалектиці його зовнішньої та внутрішньої форми. Однак художня оцінка зумовлюється не тільки властивостями цього предмета, але й також якостями свідомості реципієнта: рівнем його художньої освіченості, наявністю відповідного досвіду, суб'єктивними установками тощо. Внаслідок цього оцінка художнього явища може характеризуватися як кваліфікована або дилетантська, глибока або поверхнева, об'єктивна або суб'єктивна.

Об'єктивним критерієм оцінки творів мистецтва служать художньо-естетичні ідеали. Вони є образами належної та бажаної художньої цінності, узагальненням мистецької практики людства різних історико-культурних епох. Художній ідеал у світоглядній свідомості людини завжди зберігає свій зв'язок з конкретно-чуттєвою формою свого вираження [4]. На основі виявлення художньо-естетичних ідеалів особистості, можна зробити висновок про її ставлення до світу, про її діяльність та поведінку.

Суб'єктивним критерієм оцінки твору мистецтва є художній смак - здатність людини на основі почуття задоволення або незадоволення диференційовано сприймати та оцінювати різноманітні продукти художньої творчості. Індивідуальний художній смак являє собою естетичну установку, що формується в мистецькому досвіді людини, опосередковуючи кожне нове художнє сприйняття та переживання. Якість художнього смаку визначається тим, якою мірою виражена в ньому суб'єктивна оцінка відповідає об'єктивній художній цінності. Кількісною характеристикою смаку вважається ступінь його розвиненості або нерозвиненості, широти або вузькості. Розвиненість визначається глибиною осягнення художніх цінностей, здатністю виявляти багатство значень, притаманних їм. Широта або вузькість художнього смаку залежить від того, якою мірою людина здатна емоційно оцінити художні цінності різних епох, національних культур, створювані в різних видах та жанрах мистецтва.

Праксеологічний компонент структури художнього світогляду вчителя музики включає в себе принципи та мотиви його художньо-педагогічної діяльності, оскільки глибинна спорідненість педагогічної та художньої сфер закладена в самій природі мистецтва, спрямованого на осягнення та розвиток людської особистості. Таким чином, як зазначає І.Медведева [2], загальний

дидактичний принцип відповідності методів навчання змісту освіти набуває в методиці музичного виховання специфічного виразу через тотожність сутнісної якості предмету та методу його викладання.

Іншими провідними засадами художньо-педагогічної діяльності, на думку науковців (Е.Абдуллін, А.Болгарський, Г.Ніколаї, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Щолокова та ін.), є такі загальнометодологічні принципи: гуманізації як необхідності формування за допомогою мистецтва унікальної цілісної особистості дитини; професіоналізації як рефлексивної здатності вчителя музики до ціннісно-сислового самовизначення; співтворчості вчителя та учнів як можливості стимулювання їх артистичної самореалізації; полісуб'єктності як основи художнього та педагогічного діалогу; єдності афекту та інтелекту як способу актуалізації особистісних смислів учасників музично-виховного процесу.

Реалізація вищезазначених принципів художньо-педагогічної діяльності сприяє формуванню суб'єктивної готовності вчителя музики до постійного саморозвитку прогресивних особистісних та професійних якостей. Таким чином праксеологічний компонент виявляється здатним забезпечити дію нормативно-регулятивного та спонукально-мотиваційного механізмів художнього світогляду зазначеного фахівця (рис. 1).

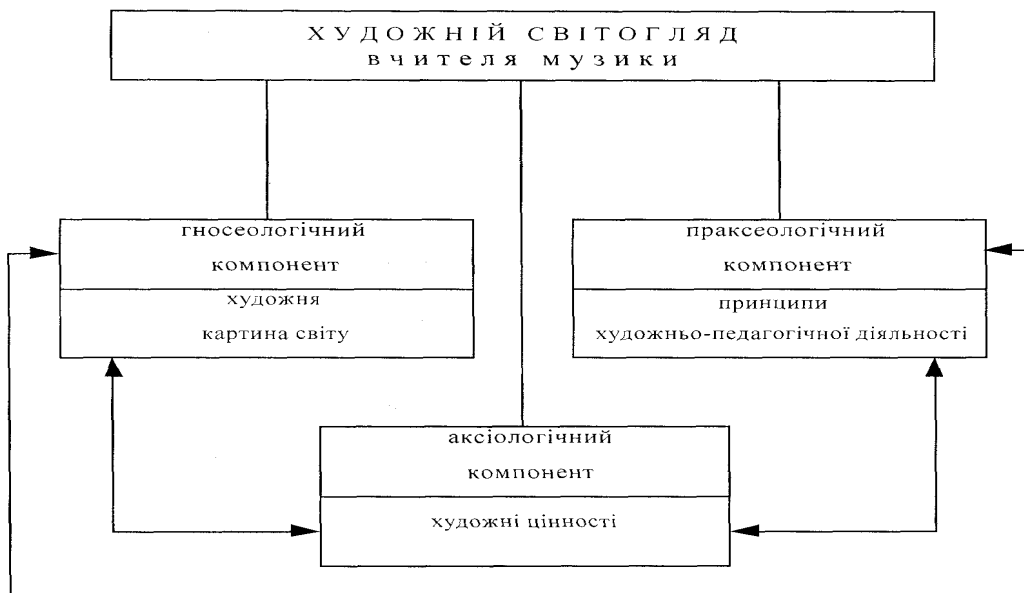

Рис. 1. Компонентна структура художнього світогляду вчителя музики

Системний підхід до дослідження художнього світогляду майбутнього вчителя музики вимагає доповнення предметно-структурного аналізу процесуально-функціональним. Узагальнення результатів існуючих досліджень

художнього світогляду (В.Дільтей, Д.Леонтьєв, О.Лосєв, В.Малахов, Б.Мейлах, О.Рудницька та ін.) дозволяє виокремити інтегративну, комунікативну, акумулятивну, смислоутворюючу та регулятивну його функції в професійній діяльності вчителя музики.

Інтегративна функція художнього світогляду особистості проявляється в тому, що він стає змістовною основою, на якій об'єднуються різні форми життєдіяльності вчителя музики. Вона забезпечує цілісність процесу розвитку його особистісної та фахової культури, дозволяє синтезувати художні та педагогічні знання, продуктивний досвід та інноваційні дії відповідно до концепції власного життя та професійної діяльності.

Комунікативна функція здійснюється через здатність художнього світогляду бути підґрунтям, а в деякій мірі також формою і засобом спілкування між людьми. Вона забезпечує ефективну взаємодію вчителя музики з учнями, реалізуючи механізм їх культурної самоактуалізації, що повинна сприяти конструюванню професійної свідомості педагога та особистісному зростанню дітей.

Акумулятивна функція художнього світогляду обумовлена наявністю в ньому у стислому вигляді всього мистецького досвіду особистості. Ця інформація концентрується в систематизованих, гранично ємких уявленнях про образи мистецтва, основні естетичні категорії та принципи різних видів художньої діяльності.

Смислоутворююча функція художнього світогляду виокремлюється багатьма дослідниками природи мистецтва (М.Бахтін, Л.Виготський, О.Леонтьєв, Д.Леонтьєв, В.Малахов, Ю.Шор та ін.). Вони вважають, що в процесі художнього сприйняття відбувається зустріч реципієнта з різноманітними смисловими моделями світовідношення. Це сприяє розвитку та збагаченню форм осмислення людиною дійсності, що позначається на змісті та характері її життєдіяльності.

Регулятивна функція художнього світогляду майбутнього вчителя музики виражається у впливі на ставлення останнього до світу, інших людей та до самого себе, а також визначає методологічну спрямованість його професійної, пізнавальної та комунікативної, діяльності.

Отже, здійснений предметно-структурний та процесуально-функціональний аналіз дозволяє розглядати художній світогляд майбутнього вчителя музики як узагальнену інтегральну систему його художніх знань, емоційно-ціннісних відношень до явищ художньої культури та принципів його художньо-педагогічної діяльності, що визначають ефективність його особистісної та професійної самореалізації.

Надзвичайна практична важливість художнього світогляду як детермінанти особистісного та професійного розвитку майбутнього вчителя музики зумовлює необхідність пошуку ефективних методів його цілеспрямованого формування в процесі фахової підготовки студентів музично-педагогічних факультетів вищих навчальних закладів.

Використана література:

1. Арцишевский Р.А. Мироззрение: сущность, специфика, развитие. – Львов, 1986. – 197 с.
2. Медведева Й.А. Теоретические основы формирования художественного мышления будущего учителя музыки. – Чебоксари, 2001. – 149 с.
3. Рудницька О.П. Світоглядна функція мистецтва // Мистецтво та освіта. – 2001. – № 3. – С. 10-13.
4. Соболев П.В. "Художественная ценность": к вопросу о содержании понятия // Художественное творчество. Вопросы комплексного изучения. – Ленинград: Наука. Ленинградское отделение, 1983. – С. 239-244.

Аннотація

В статті здійснюється предметно-структурний і процесуально-функціональний аналіз художественного мироззрення як інтегральної детермінанти личностной і професіональної культури будущего учителя музыки.

Войчук В.О.
Обласний центр дитячої та юнацької творчості,
м. Кіровоград

**МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ГОТОВНОСТІ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Важливим шляхом модернізації та якісного оновлення позашкільної освіти є впровадження інновацій в систему роботи позашкільних навчальних закладів. Ефективність діяльності педагогічних колективів, а тим більше ефективність діяльності в інноваційному режимі, значною мірою залежить від сформованості психологічної готовності педагогічних працівників до роботи в нових умовах.

Як свідчить теорія соціального управління, визначальним чинником забезпечення соціально-психологічних умов процесу формування готовності до здійснення ефективної діяльності є мотиваційна складова. Згідно класифікації, наведеної в роботі Л.М.Карамушки [6], психологічна готовність до ефективної діяльності включає наступні компоненти:

- мотиваційний – сукупність мотивів, адекватних цілям та завданням діяльності;
- когнітивний – сукупність знань, необхідних для діяльності;